א] כי פליגי כגון שהיה בו כשיעור וצמק וחזר ותפח דמר סבר יש דיחוי באיסורא ומר סבר אין דיחוי באיסורא, ומי איכא למ"ד דיש דיחוי באיסורין והתנן כביצה אוכלין שהניחה בחמה ונתמעטו, וכן כזית מן המת, כזית מן הנבלה, וכעדשה מן השרץ, וכזית פיגול, וכזית נותר, וכזית חלב טהורין ואין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וחלב, הניחן בגשמים ותפחו טמאין, וחייבין עליהם משום פיגול נותר וחלב תיובתא למ"ד יש דיחוי באיסורין תיובתא. תא שמע ותורמין תאנים על הגרוגרות במנין ב] אי אמרת בשלמא לכמות (א) (שהן) משערינן שפיר אלא אי אמרת כמות שהן, הוה ליה מרבה במעשרות (ותנן) המרבה במעשרות פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלין אלא מאי, לכמות (שהן), אימא סיפא וגרוגרות על התאנים במדה אי אמרת בשלמא כמות שהן שפיר אלא אי אמרת לכמות (שהן) מרבה במעשרות הוא ג] אלא הכא בתרומה גדולה עסקינן ורישא בעין יפה וסיפא בעין יפה היא, אי הכי אימא סיפא א"ר אלעזר בר' יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות שבמקצוע על תשעים שבכלכלה ואי בתרומה גדולה, עשר מאי עבידתיה, אלא הכא בתרומת מעשר עסקינן ד] ואבא אלעזר בן גומל הוא דתניא אבא אלעזר בן גומל אומר ונחשב לכם תרומתכם בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר ה] כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה

במדבר יח

כי פליגי כו' · ובשר העגל שנתפח' לסיפיה קאי שחזר לכמות שהיה בשר וקנה ין (שנתמעט) לתחילתיה קאי וגבי קאמר אע"ג שנתמעט ין וכשיעור שיש בו עכשיו משערינן (נ) [א] הואיל וכבר הוה בהן נמי האי שיעורא ומיחייב מדאורייתא ולא אמרינן בטלה שלמון נדחו מאיסורייהו והוה ליה כמי שלא היה בו מתחילה והשתא (אין) [אית] (ופטור) מדאורייתא ובהא פליגי ר' יוחנן וריש לקיש סברי יש דיחוי באיסורין וכיון דאידחו אידחי ולא יקבל עוד טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן: טהורין · קאי אאוכלין ומת ונבילה ושרץ: ואין חייבין · קאי אנותר ופיגול וחלב: הניחן בגשמים · נלחו עצמן לאחר שצמקו: תורמין · לאו תרומה ממש אלא מעשר: תאנים · לחים גרוגרות תאנים יבשים שצמקו וכווצו: במנין · עשר תאנים על תשעים גרוגרות אבל במדה לא משום דהוי ס] ממעט במעשר לגבי מנין דכי מנית להו לגרוגרות דחולין ולתאנים דמעשר לא תשתכח ין בכל עשר גרוגרות דחולין חדא תאנה דמעשר דכלי דמחזיק מאה גרוגרות לא מחזיק אפי' מב' תאנים: אי אמרת בשלמא לכמות שהיו · גרוגרות מעיקרא כשהן לחין משערינן שפיר יא] ותאנים [נ] מתאנים תרים, אלא אי אמרת כמות שהן השתא משערינן הוה ליה מרבה במעשרות לגבי מדה דהיינו עשרה תאנים דתרומה מחזק קבא וק' גרוגרות לא מחזק אפילו תשעה קבין והוה אחד מחמשה: המרבה במעשרות · תורם מן הכרי מודד ארבעה קבין לחולין והחמישי למעשר: מעשרותיו מקולקלין · טבל ומעשר מעורבין דהאי קב החמישי הוי מעשר וחולין הוי טבל כשאר תבואה שבכרי: גרוגרות על התאנים במדה · ולא במנין משום דממעט במעשר לגבי מדה דאי כייל נ' תאנים מחזיקין תשעה קבין וכי כיילת עשרה גרוגרות לא מחזיק אלא פלגא קבא ואשתכח דלא מעשר אלא חד מן כ': אי אמרת בשלמא · כמות שהגרוגרות עכשיו משערין ולא איכפת לן ממאי דהוו מעיקרא: שפיר · דהא תורם קב על תשעה קבין: אלא אי אמרת לכמות שהיו · מרבה במעשרות הוא דאי הוו לחים הוה בהאי קב גרוגרות שני קבין: תרומה גדולה · ניטלת בעין יפה דלא נתנה תורה בה שיעורא ומדאורייתא חיטה אחת פוטרת הכרי ורבנן אמרו עין יפה אחד מארבעים בינונית אחד מנ' עין רעה אחד מששים אלמא ניטלת בעין יפה (ג): רבי אלעזר בר רבי יוסי · אתא לאיפלוגי דאפילו גרוגרות תורמין על יב] התאנים במנין דסבירא ליה לכמות שהיו משערין יג] דלא ממעט במעשר: מקצוע · כלי יד] שעושין בו הגרוגרות ועל שם כלי קרי לה קציעות טו] בכמה דוכתין: שבכלכלה · תאנים לחים: בשתי תרומות הכתוב מדבר · דהכי משמע האי קרא דכתיב בתרומת מעשר דלוים ונחשב לכם כלומר במחשבה תהא לו תרומת מעשר כדגן מן הגורן כאותה תרומה שנטלת מן הגורן דהיינו תרומה גדולה אלמא שתי תרומות כתיבי בהאי קרא ומהאי קרא נפקא לן אתרווייהו דניטלות במחשבה ובאומד דונחשב אתרוייהו קאי: באומד · שאם יש לו פירות הרבה אין צריך למדוד אלא באומד יטול אחד מחמשים:

במחשבה

תורה אור

אלא הכא בתרומת מעשר עסקינן · משום דקתני תורמין מוקי לה הכי אבל הוא הדין במעשר ראשון דמקיש נמי אבא אלעזר בן גומל כדאיתא בפרק מעשר בהמה (בכורות דף נח:): **כשם** שתרומה גדולה ניטלת באומד · מדאורייתא אין שייך בה אומד דחיטה אחת פוטרת את הכרי כדכתיב (דברים יח) ראשית דגנך אלא לפי שנתנו בה חכמים שיעור שייך בה אומד ותרומת מעשר יש לה שיעורא מדאורייתא' כדכתיב (במדבר יח) מעשר מן המעשר [ג] דלענין זה ודאי לא מקשינן שתפטור בה חיטה אחת אבל אם במחשבה מוסיף ילפינן שפיר מתרומה [ד] גדולה: **ניטלת** באומד · מצוה לעשות מאומד דמתוך שירא שלא לפחות נוטל בעין יפה ובתוספתא גרסינן אלא מאומד וכן פי' ר"ת [ה] וכן בפ"ק דתרומות (מ"ו) אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין וכן בתרומת מעשר ואמרינן עלה בירושלמי תני אבא אלעזר בן גומל מנין שאין תורמין לא במדה כו' וא"ת בסוף כל הגט (גיטין דף ל:) דמפרש רב אשי בן ישראל שאמר [ס] ללוי כך אמר לי אבא מעשר יש לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דלא קיין לא מתקן ליה בעל הבית טר מעשר יש לך בידי או טר מעשר לאביך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקיין תקוני תקניה כאבא אלעזר בן גומל דמקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה ויש לבעה"ב רשות לתרום תרומת מעשר כמו שיש לו לתרום תרומה גדולה והשתא א"כ ברישא נמי אע"ג דלא קיין (אמאי) לא ניחוש לתרומת מעשר שבו דאמרינן מאומד תורם דמצוה מאומד ויש לומר דלאו אורחיה דבעה"ב לעשות מאומד תרומת מעשר מפני תרעומת כהן ולוי אם יטעה באומד שלו וא"ת הא תנן במסכת תרומות פ"ד המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן ובירושלמי מקשי לה בפ"ק דתרומות ומשני כאן לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר [ו] ותני אבא אלעזר בן גומל אומר מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין ת"ל (במדבר יח) ונחשב לכם תרומתכם והרמותם במחשבה אתה תורם ואי אתה תורם במדה במשקל ובמנין פירוש ההיא דאין תורמין בתרומה גדולה דלכולי עלמא מצוה באומד וההיא דהמונה משובח בתרומת מעשר ורבנן והא דמייתי ברייתא דאבא אלעזר לאשמועינן דפליגי בתרומת מעשר וא"ת דבירושלמי אמרי' אההיא דהמונה משובח ממי הוא משובח אמר רב שהוא מן התורם מאומד משמע דמאומד הוי תרומה אלא דהמונה משובח וקאמר נמי התם א"ר סגל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן פירוש מכלל דהוכא שלשה בר משוקל ובתר הכי קאמר ר' חנינא תיפתר בשלשתן ולית ש"מ בטוב ואי לרבנן לדידהו אין תרומת מעשר מאומד ואי כאבא אלעזר בן גומל הא אמרן דמצוה לעשות מאומד ונראה לפרש דלאבא אלעזר בן גומל נמי לא ילפי אלא דמועיל מאומד ולא שתהא מצוה מאומד והשתא הא דמשני בירושלמי כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר היינו כאבא אלעזר בן גומל וניחא השתא הא דמייתי עלה ברייתא דאבא אלעזר בן גומל א"נ נמי מודו רבנן לאבא אלעזר בן גומל דמאומד הויא תרומה אבל אין מצוה לעשות מאומד וא"ת והיכי שרי לרבנן לעשות מאומד א"כ הוה ליה מרבה על המעשר וי"ל דהיינו כשמרבה במתכוין אבל כשמתכוין לאומד יפה לא חשיב מרבה ומיהו מדשריא הכא לאבא אלעזר בן גומל תאנים על הגרוגרות במנין אע"ג דהוה ליה מרבה מעשרות במתכוין משמע דכל מה שירצה להרבות נחשב עין יפה ונראה דלית ליה לאבא אלעזר בן גומל מרבה מעשרות דהא מעשר ראשון נמי איתקש לתרומה כדאמרי' בפרק בתרא דבכורות (דף נח:) ולא משכחת לה אלא במעשר עני או במעשר שני דהנהו לא איתקש דלא איירי אלא במעשר ראשון כדקאמרינן התם ומעשר קרייה רחמנא תרומה דכתיב (במדבר יח) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוים לנחלה: **כך** תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה · עיקר מחשבה בתרומת מעשר כתיבא אלא נקט הכי משום דפשטיה דקרא משמע דמתרומה גדולה יליף דקרא בתרומת מעשר של לוים כתיב והכי משמע ונחשב לכם במחשבה תהא לו תרומת מעשר מן הגורן כדגן מן הגורן כלומר כאותה תרומה שניטלת מן הגורן דהיינו תרומה גדולה ונראה דרבנן לא פליגי אמחשבה ובאומד דוקא פליגי אם תמצא לומר דפליגי שמא יש שום טעם דלא מוקמי מחשבה לתרומת מעשר אע"ג דכתיב בגופה כדאשכחן לענין מוקף בפ"ב דתרומות דאמר בירושלמי דכל התורה סלה למידה ומלמדת חוץ מתרומת מעשר שמלמדת ואינה למידה דבתרומת מעשר כתיב ממנו מן המוקף

ג"ל וכו' ה"פ נגמלא כגיטין איתא גמלא גירסת הערוך בענין אחד [גמליאל]

שיטה מקובצת

א] כי פליגי כגון כו' פ"ה בשר העגל שנתפח אסיפא קאי כו' ולא נהירא דא"כ אמאי שני בלישניה ליתני כולה בתפחה או כולה בנתמעט תוס' (בשר) [השר] דכולי מתני' בנקט איירי העגל שנתפח משערין כמות שהוא עתה לדברי יוחנן דאורייתא ולר"ל דרבנן וסיפא דנתמעט אליבא בתר השתא אפי' (דרבנן) [מדרבנן] ואלוהא הר"י הרשב"ל בעלמא היכא דצמק וחזר ותפח תו"ח: [שוד] כתוב כי פליגי פי' דלא [איכא מחלוקת] בינייהו [בפירושא דמתניתין] אלא כולהו [פ"ל דל] כמות שהוא משערינן ובשר העגל שנתפח משערינן כמו שהוא [עכשיו] כיון ראוית בה [כשיעור] ובשר וקנה שנתמעט [מהורת] והאמוראים לאו ארתא קיימא אלא בעלמא · תו"א: ב] אי אמרת בשלמא לכמות שהן משערינן שפיר · וא"ת והשתא ניחא הא אסיק רבה דכל היכא דמעיקרא הוה ביה כו' הא לית ביה וי"ל דהאי אי אמרת בשלמא איתא לאקשויי לרבה וה"ק אי אמרת בשלמא לכמות שהן משערינן דלא מרבה ניחא אלא אי אמרת איתא לדרבה א"כ קשה לתרוייהו · תו"ח: ג] אלא הכא בתרומה גדולה · לעולם כמו שהן וסיפא ניחא ורישא דחזי יותר לא איכפת לן דתרומה גדולה ניטלת באומד ומותר להרבות ובתוס' פי' סיפא בעין יפה דלא הוי ליה קשה מידי מסיפא אלא האומת הוא דכיון דבתרומה גדולה חיטה אחת פוטרת כל הכרי · תו"ח: זה על זה: כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה שנותן עיניו בצד זה של גורן ואוכל מצד אחר ויכול לאמור ברוחו כמה פאון יש בו דכתיב ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן זו תרומה גדולה: ד] ואבא אלעזר בן גמלא · וא"ת לאבא אלעזר בן גמלא היכא אשכחן הא דתנן המרבה במעשרות וכ"ת במעשר ראשון הרי במס' בכורות קאמר ר' יוסי דמעשר בהמה ניטלת באומד וקאמר סבר לה כאבא אלעזר בן גמלא דאיתקש מעשר בהמה למעשר אלמא אף במעשר דגן סבר דניטל באומד וי"ל דאשכחן במעשר שני ובמעשר עני או נמי כגון שלא נתכוין להפריש אלא אחד ועלו בידו שנים · תו"ח: ה] כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה · בתוס' נקט [ובמחשבה] דונחשב גבי תרומת מעשר כתיב ואומר ר"ת דלא גרסינן אלא מאומד והכי מיתניא בתוספתא ותנן נמי בפ"ק דתרומות אין תורמין לא במדה כו' אלא מאומד וקשה דבפ' ר' דמס' תרומות תנן המונה כו' ואומר ר"י דמקשה בירושלמי ומשני כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר פי' ההיא דהמונה וא"ת כמאן אתיא ההיא דהמונה אי כרבנן הא סברי דאין תרומת מעשר ניטלת מאומד ואי כאבא אלעזר הא מדמי להו אהדדי לתרומה גדולה כשם שתרומה גדולה מצוה [ליטול מאומד] ה"ה תרומת מעשר והתם קתני המונה משובח משמע שבאומד וי"ל דאיכו מיתי דומה בדומה שיהא מצוה בתרומת מעשר באומד אלא ה"ק כשם שתרומה גדולה אינה ניטלת אלא בבאומד כך תרומת מעשר ניטלת בבאומד ולא אמרינן דאינה ניטלת (אלא) במאומד א"נ אתיא שפיר אפי' כרבנן ולכתחלה הוא דקאמרי דאין תרומת מעשר ניטלת בבאומד אבל בדיעבד אפי' רבנן מודו והשתא ניחא שפיר ההיא דהמונה משובח ממי מאומד וא"ת כיון דניטל מאומד מרבה במעשרות הוא היכא משכחת ואין לומר דמשכחת לה במרבה במתכוין הא הכא תאנים על הגרוגרות מרבה במתכוין הוא וקא משני ליה כאבא אלעזר בן גמלא הא דניטלת מאומד ולא חשבינן מרבה במעשרות ואין לומר דמשכחת לה במעשר ראשון דבהא לא אמר אבא אלעזר דניטלת מאומד הא ליתא דהא מעשר ראשון נמי איתקש וצריך לומר דמשכחת מרבה במעשרות במעשר עני ובמעשר שני דהא לא איתקש לתרומה גדולה דמעשר ראשון אשכחן דחזי דומה אבל הכי לא: ו] וקנה שנתמעט [ס"א מכשיעור שהיה בו מתחילה ולבסוף חזר לקדמותו שתפחה וחזר לכשיעור ובהא פליגי רב ור' חייא ור"י א) וכו'] והכי קאמר שנתמעט כבר: ז] כשיעור שיש בו עכשיו · ומתחלה היה בו כשיעור נמי: רב ור' חייא ור' יוחנן סברי כמות שהוא עכשיו משערינן: ח] והשתא אית ביה פסול מדאורייתא: ט] דחזי ותא לגבי: י] חשתכח לכל: יא] דתאנים אתאנים: יב] על התאנים: יג] ולא: יד] כלי שעושין: טו] קציעות · עיין רש"י ב"מ [דף כ ע"ב]: טז] וכן גרים ר"ת תנן:

א) אולי צ"ל ור' חייא ור"י סברי כמו שהוא עכשיו משערין ור"ש בר' וריש לקיש סברי וכו' וה"ק שנתמעט וכו'.

רבינו גרשום

יש דיחוי באיסורין · דאיסורין הואיל ונצמק אע"פ שחזר ותפח בטעון דלית ביה שיעורא השתא דמי: גרוגרות · תאנים שנצמקו: תורמין תאנים שלא נצמקו על הגרוגרות במנין שאם הוו כ' גרוגרות תורם עליהן עשר תאנים היינו במנין: לכמות שהן כמות שהיו הגרוגרות קודם שנצמקו: שפיר קא תרים: הוה ליה מרבה במעשרות · שהתאנה שהוא תורם יש בה כב' גרוגרות והא תנן דמעשרותיו מקולקלין דהוו מעשרותיו לא איתקן דהוא לא אפריש מעשר אורייתא למיפטר דהוא מעשרותיו מקולקלין ניתוס דהכל וחולין מעורבין: אלא מאי לכמות שהן איתא סיפא · אלא אי אמרת לכמות שהן והוי גרוג' היינו להו כאילו הוו תאנים אישתכח דבהא מדה של גרוגרות איכא תרתי דתאנים והוה ליה מרבה במעשרות: אלא הכא בתרומה גדולה עסקינן וליכא למשמע מינה · דאפילו רישא דמשמע מינה לכמות שהן ומינה לך כמות שהן ודקא אמרת הוי ליה מרבה: בעין יפה עסקי' דעין יפה תורם א' ממ': שבמקצוע · כלי שעושין בו הגרוגרות: צ' שבכלכלה · תאנים שלא יבשו: הוי קשיא [illegible] לא קשיא שמוסכין הכלים

יא א ב מיי' פ"ד מהלכות [illegible] הלכה [illegible]

יב ג מיי' שם הלכה ס

יג ד ה מיי' שם הלכה ו ופ"ד מהלכות [illegible]

יד ו מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה יט

טו ז מיי' פ"ג מהל' [illegible] הלכה יד

טז ח מיי' פ"ג מהל' תרומות הלכה ד

יז ט מיי' פ"ג מהלכות תרומות [illegible]

נזיר נ.

מכות יז.

תוספתא דתרומות פ"ד

ג"ל ותניא

תוספתא דמעשר פ"ק [illegible]

בכורות נח. ב"מ כב: גיטין ל:

הגהות צ"ק (א) לכמות שהן [illegible] : (ב) על גרוגרות [illegible] : (ג) תאנים : (ד) גדולה [illegible] והכ"ל : (ה) נ"ל : (ו) שכי :

הגהות הב"ח (א) גמ' לכמות שהיו משערין שפיר וכו' לכמות שהן אימא סיפא : (ב) רש"י ד"ה כי פליגי וכו' משערינן כמו שהיה מתחלה [illegible] : (ג) ד"ה תרומה וכו' עין יפה [illegible] : (ד) ד"ה ר' אליעזר בר' יוסי כו' ר' אליעזר [illegible]

* אלא נכנס - פליגי בדיחוי באיסור

נושא
אלא הכא בתרומה
ר' יוחנן ור"ל
חולקים באם יש
דיחוי באיסורים

נושא (דף נד)
המשך לנושא הקודם: א'
הכמות שהן עכשיו או כמות
שהיו מעיקרא - הוכחות
מהפרשות תרומות ומעשרות

מבנה
במנין
במדה

נושא
הפרשת
תרומת מעשר
באומד - שיטת אבא אלעזר בן גומל